

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Julkisilla hankinnoilla on elinkeinoelämälle huomattava taloudellinen merkitys. Hallitusohjelman tavoitteet hankintalain muuttamiseksi ovat pääosin kannatettavia ja koemme, että toteutuessaan toimintatavan muutos avaa markkinoita. Riihimäen-Hyvinkään kauppakamarin mielestä hankintapolitiikan tarkastelu ja uudistaminen ovat tärkeitä.

Esityksen keskeiset tavoitteet ovat sinällään hyviä ja tavoiteltavia asioita, mutta näkemyksemme mukaan esitetyt toimenpiteet ja muutokset ovat kuitenkin osittain ristiriidassa tavoitteiden kanssa. Epäilemme, onko 10 % vähimmäisomistusosuus tehokas keino päästä esityksen tavoitteisiin.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Esityksen tavoite markkinakartoituksen käytön lisäämisestä on kannatettava, sen kautta voidaan edistää järkevää rahan käyttöä kunnissa. Lisäksi pidämme julkisen sektorin ja yritystenvälistä vuoropuhelua tärkeänä.

Yli 10 miljoonan euron hankintojen raja hankinta-analyysille ja hankintamallin arvioinnille on kohtuullinen. Mutta ehdotamme, että raja voisi olla joustava kunnan koko huomioiden. Nykymuodossaan lakiuudistuksen toimeenpano tulee haastamaan kuntien hankintoihin liittyvää osaamista.

Esityksessä EU-kynnysarvon ylittävät hankinnat edellytetään pilkottavaksi osiin, jotta myös pienempien yritysten osallistuminen tarjouskilpailuihin mahdollistuisi. Tästä voisi poiketa vain

perustellusta syystä. Pilkkominen on näkemyksemme mukaan joissakin tapauksissa perusteltua, mutta ei sovellu yleisesti kaikkiin toimialoihin ja toimintoihin.

Mm. sosiaali- ja terveysalan palveluissa sekä huoltovarmuuden ja päivittäistoimintojen kannalta kriittisillä aloilla (jätehuolto, vesihuolto jne.) pilkkominen ei ole tarkoituksenmukaista sosiaalisista ja inhimillisistä syistä tai mahdollisten palvelukatkosten aiheuttamien suurten haittojen takia.

Hankintaprosessin onnistumiseen vaikuttavat ostajan tarpeen lisäksi tuotteen markkinatilanne ja yleinen kapasiteetti.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Pidämme uudelleenkilpailuttamisvelvoitetta haastavana. Vaikka hankintojen räätälöinti voidaan estää velvoittamalla yhden tarjouksen kilpailut uusittavaksi, voi uudelleenkilpailuttaminen lisätä hallinnollista taakkaa ja tuoda lisätyötä, mikäli halukkaita tarjoajia ei uudelleenkilpailuttamisesta huolimatta löydy. Koemme, että täsmentämällä kriteereitä, milloin huolellisuusvelvoitetta on laiminlyöty ja milloin uudelleenkilpailutusvelvoite on voimassa, olisi etua suhteessa uudelleenkilpailuttamisvelvoitteeseen.

Vaatimukset kilpailutusosaamiselle ovat kasvaneet, kuntien osaaminen ja resurssit eivät välttämättä riitä vaativien julkisia hankintoja kilpailuttamiseen. Ehdotamme miettimään, voidaanko tarvittava asiantuntemus hankkia ostettuna asiantuntijapalveluna.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Valmistelun osalta keinot vaikuttavat oikeansuuntaisilta. Aiheellinen huomio on, että kirjaus sidosyksikköjen enintään 10 % omistusosuusvaatimuksesta tosiasiallisen määräysvallan osoittamisen kriteerinä, tulee todennäköisesti lisäämään sidosyksiköiden määrää keinotekoisesti, edistämättä kuitenkaan pk-yritysten pääsyä laajoihin hankintakokonaisuuksiin.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Sidosyksiköiden omistusosuuden sääntely ei ole välttämättä paras keino tosiallisen määräysvallan toteuttamiseen. Riskinä voi olla toimivien sidosyksiköiden pilkkomisen kautta asiantuntemuksen heikentyminen sekä pienempiä resursseja. Omistusosuuden sääntelyn sijaan, ehdotukseen voitaisiin kirjata velvollisuus hankkia palveluita merkittävilta osin markkinoilta, oman tuottamisen sijaan. Poikkeuksena voisi olla tilanne, jossa markkinaehtoista tarjontaa ei ole riittävästi.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Vähimmäisvaatimus voi johtaa toimivien yhtiöiden epätarkoituksenmukaiseen pilkkomiseen ja ohjaisi palvelujen toteuttamiseen kuntien omana työnä.

- Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?

-

- Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)

-

- Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?

-

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

-

- Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Riihimäen-Hyvinkään kauppakamari esittää, että vaatimus asetettaisiin suositukseksi ja määräysvalta osoitettaisiin muilla toimilla.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiinne? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Huoltovarmuustoimijoille on määriteltävä kriteerit ja erillinen ohjeistus, sekä toimintamalli erityistilanteita varten.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen voisi keventää jonkin verran hallinnollista taakkaa. Mutta ohjeistuksessa suositeltaisiin tekemään tarvittavat taustaselvitykset.

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

Julkisten hankintojen kilpailutusten kiinnostavuutta voidaan lisätä selkeillä tarjouspyynnöillä ja mahdollisuudella saada vastaus kysymyksiin. Lisäksi hyvin hoidettu ja viestintä ja tiedon saavutettavuus myös yrityksille, jotka eivät seuraavaa hankintoja aktiivisesti. Innovatiiviset keinot, joilla madalletaan kilpailutusten kynnyistä sekä markkinavuoropuhelun avaaminen ennen kilpailutusta tuovat avoimuutta hankintaprosesseihin.

Hankintalain uudistamisen tavoite tulisi olla lain yksinkertaistaminen ja selkeyttäminen, ei lain monimutkaistaminen. Liian kompleksinen laki ja tarjouspyynnöt eivät edistä yritysten pääsyä markkinoille.

Heinimäki Marja-Liisa
Riihimäen-Hyvinkään kauppakamari